

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
CARL OTTO LENZ
της 23ης Ιανουαρίου 1986 *

*Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

A — Η προσφεύγουσα στην κύρια δίκη από την οποία προέκυψε η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που εξετάζεται σήμερα εκτελώνισε το Σεπτέμβριο του 1978 και έθεσε σε ελεύθερη κυκλοφορία πλήρες γάλα σε σκόνη με περιεκτικότητα σε λιπαρές ουσίες 24,5 % [διάκριση 04.02 A II β) 2 του κοινού δασμολογίου] που είχε εισαγάγει από τη Γαλλία. Σχετικά έπρεπε να καταβληθούν νομισματικά εξισωτικά ποσά, τα οποία είχαν καθοριστεί στο παράρτημα I του κανονισμού 1036/78 (ABL 1978, L 133, σ. 1 και επ.), δηλαδή 16 γερμανικά μάρκα (DM), προσαν-ξημένα κατά 0,65 DM ανά εκατοστιαία μονάδα περιεκτικότητας σε λιπαρές ουσίες, για κάθε 100 χιλιόγραμμα.

Ως προς τα εξισωτικά ποσά αυτά πρέπει ήδη εξαρχής να λεχθεί ότι — επειδή το πλήρες γάλα σε σκόνη δεν αποτελεί προϊόν για το οποίο να προβλέπονται στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης αγορών μέτρα παρεμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α) του κανονισμού 974/71 (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/006, σ. 192) — καθορίστηκαν αφού έγινε δεκτό ότι η τιμή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη εξαρτάται, υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο β), του κανονισμού 974/71, από την τιμή του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη και του βουτύρου (για τα οποία — όπως και για ορισμένα είδη τυριού — προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως στο πλαίσιο της οργάνωσης αγορών στον τομέα του γάλακτος). Γι' αυτές τις περιπτώσεις το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 974/71 ορίζει ότι «τα εξισωτικά ποσά είναι ίσα με την επίπτωση επί των τιμών του προϊόντος, για το οποίο πρόκειται, της εφαρμογής του εξισωτικού ποσού επί των τιμών του προϊόντος που αναφέρεται στην παράγραφο 1» (εδώ πρόκειται για προϊόντα για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως), από τις

οποίες εξαρτώνται οι τιμές του προϊόντος για το οποίο πρόκειται. Σχετικά — και αυτό πρέπει να αναφερθεί ήδη από τώρα — από τότε που θεσπίστηκε ο κανονισμός 1824/77, λαμβάνονταν υπόψη κατά το 50 % τα έξοδα μεταποιήσεως που δημιουργούνται από την παραγωγή αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη και βουτύρου (και μάλιστα κατ' αναλογία προς την περιεκτικότητα σε λιπαρές ουσίες και σε άλλα συστατικά του πλήρους γάλακτος σε σκόνη), στοιχεία που αρχικά λαμβάνονταν πλήρως υπόψη, αργότερα με τον κανονισμό 1245/83 περιορίστηκαν στο 25 % και με τον κανονισμό 900/84 καταργήθηκαν πλήρως.

Η προσφεύγουσα στην κύρια δίκη θεωρεί τον καθορισμό νομισματικών εξισωτικών ποσών για το πλήρες γάλα σε σκόνη καταρχήν ως ασυμβίβαστο προς τις ήδη αναφερθείσες διατάξεις του κανονισμού 974/71 [άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β), και άρθρο 2, παράγραφος 2] καθώς επίσης και προς το άρθρο 1, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού (όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2746/72, ABL 1972, L 291, σ. 148 και επ.) όπου αναφέρονται τα εξής:

«Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται μόνο στο μέτρο που η εφαρμογή των νομισματικών μέτρων τα οποία αναφέρει θα επέσυρε *διαταραχές* στις συναλλαγές γεωργικών προϊόντων.»

Κατά την άποψή της δεν υφίσταται — όσον αφορά την κανονιστική ρύθμιση και τη σχετική νομολογία — σχέση ανταγωνισμού μεταξύ του πλήρους γάλακτος σε σκόνη και του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη: η τιμή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη δεν εξαρτάται στην πραγματικότητα από την τιμή του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη, όπως δεν υπάρχει επίσης — όσον αφορά το ποσοστό των λιπαρών ουσιών του γάλακτος — εξάρτηση τιμής από το βούτυρο. Θα ήταν μάλιστα ορθότερο να αναγνωριστεί ότι το

* Μετάφραση από τα γερμανικά.

πλήρες γάλα σε σκόνη και τα συστατικά του (το αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη και οι λιπαρές ουσίες) υπάγονται σε διαφορετικές αγορές και ότι οι τιμές τους καθορίζονται από διαφορετικούς παράγοντες. Σε καμιά περίπτωση — αυτή την άποψη υποστηρίζει επικουρική η προσφεύγουσα — δεν επιτρέπεται κατά τον καθορισμό του νομισματικού εξισωτικού ποσού για το πλήρες γάλα σε σκόνη να συνυπολογισθούν τα έξοδα μεταποίησης που δημιουργούνται κατά την παραγωγή αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη και βουτύρου. Δεδομένου ότι — όπως αναφέρεται στην 6η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 974/71 — τα εξισωτικά ποσά δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν τα αυστηρώς απαράλιπτα ποσά για την αντιστάθμιση της επιπτώσεως των νομισματικών μέτρων επί των τιμών των προϊόντων *βάσεως*, για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως, η κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του αναφερθέντος κανονισμού επίπτωση μπορεί να υπολογιστεί μόνο εφόσον ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις του εξισωτικού ποσού στις τιμές των πρώτων υλών.

Εντούτοις, η άποψη αυτή της προσφεύγουσας δεν επικράτησε στη δίκη ενώπιον του Finanzgericht Baden-Württemberg. Για το λόγο αυτό, η προσφεύγουσα έφερε την υπόθεση κατόπιν ασκήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Bundesfinanzhof.

Το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι υφίστανται δικαιολογημένες αμφιβολίες ως προς το κύρος του κανονισμού 1036/78, ιδίως επειδή του φαίνεται αμφίβολο το αν η τιμή για το πλήρες γάλα σε σκόνη εξαρτάται από την τιμή που ισχύει για το αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη και το βούτυρο (τα μόνα δύο προϊόντα εν προκειμένω για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως στην κοινή οργάνωση της αγοράς γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων — κανονισμός 804/68, ΕΕ ειδ. έκδ. 03/03, σ. 82). Για το λόγο αυτό, με Διάταξη της 11ης Δεκεμβρίου 1984 ανέστειλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, τα ακόλουθα ερωτήματα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

« 1) Είχε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων την εξουσία, βάσει του άρθρου 1

του κανονισμού (ΕΟΚ) 974/71, να καθορίσει εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη [δασμολογική διάκριση 04.02 Α ΙΙ β) 2 του κοινού δασμολογίου] που εισήχθη το έτος 1978 από τη Γαλλία στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, όπως συνέβη με το παράρτημα 1, μέρος 5, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1036/78;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1: είχε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων την εξουσία, βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 974/71, να λάβει επίσης υπόψη της, κατά τον υπολογισμό της επιπτώσεως επί των τιμών του πλήρους γάλακτος σε σκόνη, τα έξοδα μεταποίησης του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη και του βουτύρου, όπως συνέβη με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1036/78; »

Β — Κατόπιν όλων αυτών που αναφέρθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, η άποψή μου σχετικά είναι η εξής:

1. *Επί του πρώτου ερωτήματος*

Σύμφωνα με τον κανονισμό 974/71, μπορούν να ληφθούν μέτρα νομισματικής εξισορροπήσεως για τα προϊόντα για τα οποία — όπως συμβαίνει στην περίπτωση του πλήρους γάλακτος σε σκόνη — δεν προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης αγορών, μόνο εφόσον τα εν λόγω προϊόντα υπάγονται σε κοινή οργάνωση αγορών (πράγμα το οποίο ισχύει για το πλήρες γάλα σε σκόνη, σύμφωνα με το άρθρο 1 του κανονισμού 804/68) και εφόσον είναι βέβαιο ότι η τιμή τους εξαρτάται από την τιμή προϊόντων για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών. Εξάλλου, προϋπόθεση για την εφαρμογή νομισματικών εξισωτικών ποσών είναι να προκαλεί η εφαρμογή των νομισματικών μέτρων που αναφέρονται στο άρθρο 1 του κανονισμού 974/71 διαταραχές στο εμπόριο γεωργικών προϊόντων.

Όπως εν μέρει κατέστη ήδη σαφές, η προσφεύγουσα στην κύρια δίκη υποστηρίζει την άποψη ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν συντρέχουν στην περίπτωση του πλήρους γάλακτος σε σκόνη. Επιμένει ιδίως στην άποψη ότι τα νομισματικά εξισωτικά ποσά σε καμιά περίπτωση δεν είναι απαραίτητα προκειμένου να αποφευχθούν διαταραχές όσον αφορά τα προϊόντα για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως. Αντιθέτως, είναι μάλλον βέβαιο ότι η είσπραξη νομισματικών εξισωτικών ποσών για το πλήρες γάλα σε σκόνη οδηγεί σε διαταραχές. Η προσφεύγουσα προσπάθησε να το καταστήσει σαφές με τη βοήθεια ενός υπολογισμού, με τον οποίο απέβλεπε στο να καταδείξει τις δυσμενείς επιπτώσεις στις εισαγωγές από τη Γαλλία κατά τον κρίσιμο χρόνο (σ. 19 των γραπτών παρατηρήσεών της). Η Επιτροπή αντιθέτως θεωρεί ότι η προσφεύγουσα εκκινεί κατά τον υπολογισμό της από ανακριβή στοιχεία (επ' αυτού θα επανέλθουμε). Εν πάση περιπτώσει, η ερμηνεία που δίνει η προσφεύγουσα στον κανονισμό 974/71 είναι υπερβολικά στενή. Στην πραγματικότητα, πάντα κατά την Επιτροπή, δεν μπορεί να τεθεί η προϋπόθεση να υπάρχει μαθηματική σχέση εξάρτησεως της τιμής, αλλά πρόκειται μόνο, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β), για σαφείς *εξαρτήσεις στο πλαίσιο της αγοράς*. Αν αυτό ληφθεί υπόψη, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο κανονισμός που ενδιαφέρει στην προκειμένη περίπτωση δεν συμβιβάζεται με το βασικό κανονισμό που ισχύει ως προς τα νομισματικά εξισωτικά ποσά, τον 974/71, και με τη νομολογία που έχει αναπτυχθεί σχετικά.

Όσον αφορά αυτό το πρώτο σημείο της διαφοράς, έχω σχηματίσει την εντύπωση ότι η Επιτροπή προέβαλε σαφώς τα ισχυρότερα επιχειρήματα προς στήριξη της άποψής της.

α) Ως προς την πρώτη από τις αναφερθείσες προϋποθέσεις — εξάρτηση της τιμής του πλήρους γάλακτος σε σκόνη από την τιμή που ισχύει για τα προϊόντα για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως — πρέπει μεν να γίνει δεκτό — και το σημείο αυτό έχει κυρίως τονίσει η προσφεύγουσα — ότι λόγω των διαφορετικών χρήσεων δεν υπάρχει βεβαίως καμία άμεση σχέση ανταγωνισμού μεταξύ πλήρους γάλακτος σε σκόνη και προϊόντων για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως, ιδίως του αποκορυφωμένου

γάλακτος σε σκόνη. Αυτό αναγνωρίστηκε, κατόπιν σχετικής παρατηρήσεως της Επιτροπής, στην υπόθεση 28/76¹, και με την απόφαση στην υπόθεση 8/78², η σκέψη 26 της οποίας έχει ως εξής:

«Ως προς τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας στην κύρια δίκη σχετικά με την υποκατάσταση του πλήρους γάλακτος σε σκόνη από αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη με προσθήκη λιπαρών ουσιών βουτύρου πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο ισχυρισμός αυτός σχετικά με την "υποκατάσταση" επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά προϊόντα, τα οποία κανονικά δεν βρίσκονται μεταξύ τους σε σχέση ανταγωνισμού.»

Στην προκειμένη περίπτωση όμως, το μόνο κρίσιμο ζήτημα δεν είναι αυτό. Αυτό προκύπτει από την απόφαση στην υπόθεση 95/80³, στην οποία αναφέρεται ότι η εξάρτηση από την τιμή κατά την έννοια του κανονισμού 974/71 μπορεί *μεταξύ άλλων* να απορρέει από σχέση ανταγωνισμού μεταξύ ορισμένου προϊόντος και άλλων προϊόντων που περιλαμβάνονται στην ίδια οργάνωση αγοράς (σκέψη 9). Εντούτοις προξενεί εντύπωση — και η Επιτροπή το επισήμανε — ότι εμφανίζεται μια σαφώς παράλληλη εξέλιξη των τιμών του πλήρους γάλακτος σε σκόνη και των τιμών του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη, η οποία υποδηλώνει εξάρτηση των τιμών, και όχι μια σαφής απόκλιση των καμπυλών (όπως έγινε δεκτό στην υπόθεση 131/77⁴ και συνήχθη το συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε εξάρτηση των τιμών). Σχετικά παραπέμω στους πίνακες που υπέβαλε η Επιτροπή και που αναφέρονται στα έτη 1976 έως 1983.

1 — Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1976 στην υπόθεση 28/76, Milac GmbH, Groß- und Außenhandel, κατά HZA Freiburg, Slg. 1976, σ. 1639.

2 — Απόφαση της 13ης Ιουλίου 1978 στην υπόθεση 8/78, Milac GmbH, Groß- und Außenhandel, κατά HZA Freiburg, Slg. 1978, σ. 1721.

3 — Απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1981 στην υπόθεση 95/80, Société havraise Dervieu-Delahaies SA και άλλοι κατά Directeur général des douanes et droits indirects, Συλλογή 1981, σ. 317.

4 — Απόφαση της 3ης Μαΐου 1978 στην υπόθεση 131/77, Milac Groß- und Außenhandel κατά HZA Saarbrücken, Slg. 1978, σ. 1041.

Κάτι αντίστοιχο διαφαίνεται και από τις γραφικές παραστάσεις που παρουσίασε η προσφεύγουσα, οι οποίες αναφέρονται στα έτη 1973 έως 1976 και οι οποίες δείχνουν την εξέλιξη των τιμών σε ορισμένες χώρες της Κοινότητας και στην παγκόσμια αγορά, πράγμα για το οποίο δύσκολα μπορεί να δοθεί απλώς η εξήγηση — που έδωσε η προσφεύγουσα — ότι, σε περίπτωση που παρατηρείται αύξηση των τιμών *γενικά*, συχνά αυξάνεται και η τιμή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη.

Ακόμη σπουδαιότερη είναι ασφαλώς μια άλλη σκέψη, για το λόγο κυρίως ότι η προσφεύγουσα κατηγόρησε την Επιτροπή ότι δεν εμφάνισε την εξέλιξη των τιμών χωρίς κενά, αλλά προέβη σε σχετικές διασαφηνίσεις μόνο ως προς ορισμένα χρονικά σημεία.

Αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της οργάνωσης αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων το ότι το προϊόν βάσεως — το πλήρες γάλα — δεν ενδίδνεται για μέτρα παρεμβάσεως. Επομένως, η εξασφάλιση δικαίου εισοδήματος στους παραγωγούς επιτυγχάνεται με τη λήψη μέτρων παρεμβάσεως, ιδίως για το βούτυρο και το αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη. Τα μέτρα αυτά πρέπει — όπως ρητώς αναφέρεται στις αποφάσεις στις υποθέσεις 28/76¹ και 8/78² — να συμβάλλουν στην επίτευξη της ενδεικτικής τιμής που ισχύει για το γάλα. Επομένως, μπορεί να λεχθεί ότι η *τιμή του πλήρους γάλακτος εξαρτάται από τις τιμές* για τα αναφερθέντα προϊόντα για τα οποία προβλέπεται παρέμβαση (αποκορυφωμένο γάλα σε σκόνη και βούτυρο) και *επηρεάζεται* από αυτές σημαντικά, ακόμη και αν υπάρχει περιθώριο δράσεως για τις δυνάμεις της αγοράς και με τον τρόπο αυτό — γεγονός το οποίο επισήμανε η προσφεύγουσα — ανακύπτουν διακυμάνσεις, ακόμη και κατά περιοχές, της πραγματικής τιμής που καταβάλλεται για το γάλα.

Εξίσου μπορεί όμως να λεχθεί επίσης ότι *η τιμή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την τιμή του γάλακτος*. Δεν είναι δυνατό να συμβαίνει αλλιώς ενόψει του μεγάλου ποσοστού που αντιπροσωπεύει η τιμή του γάλακτος στα έξοδα για την παρασκευή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη [805 από τα 1 037 γαλλικά φράγκα (FF) = περίπου 80 %· βλέπε σχετικά τον υπολογισμό στη σελίδα 19 του δικογράφου της προσφεύγουσας] και αυτό το παραδέχεται και η προσφεύγουσα, έστω και αν τονίζει πέραν αυτού ότι η τιμή του πλήρους γάλακτος σε σκόνη επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες (συσκευασία, όροι πληρωμής, έξοδα διανομής, αυξανόμενη ζήτηση το φθινόπωρο ή για εξαγωγές). Επομένως δεν είναι δυνατό να μη γίνει δεκτό ότι υπάρχει τουλάχιστον — ας πούμε — μια *έμμεση* εξάρτηση της τιμής του πλήρους γάλακτος σε σκόνη από τις τιμές των προϊόντων παρεμβάσεως (ιδίως του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη). Αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετο προς το σύστημα το γεγονός ότι αυτή η δράση των δυνάμεων της αγοράς ελήφθη υπόψη για τον κανονισμό 974/71. Όπως και η Επιτροπή, έχω την εντύπωση ότι αυτό καλύπτεται από τη νομολογία³ σχετικά παραπέμπω ιδίως στην απόφαση στην υπόθεση 95/80³, στη σκέψη 9 της οποίας αναφέρεται το εξής:

« Ο όρος “ εξάρτηση ” που αναφέρει ο κανονισμός 974/71 χαρακτηρίζει όχι μόνο την άμεση προέλευση της τιμής ορισμένων προϊόντων από την τιμή ενός προϊόντος που υπόκειται σε μέτρα παρεμβάσεως, αλλά και την εξάρτηση της τιμής ενός προϊόντος από το *σύνολο* των τιμών που επικρατούν στη σχετική αγορά, το επίπεδο των οποίων στηρίζεται από τα διάφορα μέτρα παρεμβάσεως. »

β) Αν επομένως δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί ότι συντρέχει η προϋπόθεση που αναφέρεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β), του κανονισμού 974/71, τότε πρέπει ακόμη να παρατηρηθούν τα κατωτέρω, σχετικά με τον *κίνδυνο διαταραχών*, για τον οποίο γίνεται λόγος στο άρθρο 1, παράγραφος 3.

1 — Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1976 στην υπόθεση 28/76, Milac GmbH, Groß- und Außenhandel, κατά HZA Freiburg, Slg. 1976, σ. 1639.

2 — Απόφαση της 13ης Ιουλίου 1978 στην υπόθεση 8/78, Milac GmbH, Groß- und Außenhandel, κατά HZA Freiburg, Slg. 1978, σ. 1721.

3 — Απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1981 στην υπόθεση 95/80, Société havraise Dervieu-Delahaies SA και άλλοι κατά Directeur général des douanes et droits indirects, Συλλογή 1981, σ. 317.

Ως προς το σημείο αυτό, καταρχάς είναι σημαντικό το ότι εν προκειμένω — επειδή πρόκειται για την εκτίμηση περίπλοκων οικονομικών πραγματικών περιστατικών — υπάρχει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως. Επομένως, πρέπει μόνο να εξετασθεί αν υφίσταται προφανής πλάνη ή κατάχρηση διακριτικής εξουσίας ή προφανής υπέρβαση των ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως (βλέπε τις αποφάσεις στις υποθέσεις 29/77⁵ και 12/78⁶). Σημασία έχει περαιτέρω ότι δεν λαμβάνονται υπόψη μόνο οι διαταραχές του συστήματος παρεμβάσεως, δηλαδή όσον αφορά τα προϊόντα για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως (όπου έπεφτε το κύριο βάρος στην αρχή, κατά την καθιέρωση του συστήματος των νομισματικών εξισωτικών ποσών). Τώρα γίνεται λόγος γενικά για διαταραχές του ενδοκοινοτικού εμπορίου και για τον κίνδυνο μετατοπίσεων στο ρεύμα των συναλλαγών (όπως και στις δύο υποθέσεις που μόλις αναφέρθηκαν). Εν προκειμένω σημασία κυρίως έχει η αγορά των προϊόντων για τα οποία καθορίζονται νομισματικά εξισωτικά ποσά και μπορεί επίσης να έχει ιδιαίτερη σημασία η αγορά των προϊόντων που βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού με τα πρώτα προϊόντα (απόφαση στην υπόθεση 95/80³).

Κατόπιν αυτού ασφαλώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εμφανώς εσφαλμένος και παράλογος ο φόβος της Επιτροπής ότι πρέπει να αναμένονται, σε περίπτωση που δεν προβλεφθούν νομισματικά εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη, διαταραχές της αγοράς γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, επειδή από το πλήρες γάλα σε σκόνη μπορεί να παραχθεί γάλα και από αυτό να παραχθούν άλλα γαλακτοκομικά προϊόντα. Εξάλλου, οπωσδήποτε δεν αρκεί να γίνει αναφορά σε ρυθμίσεις που υφίστανται σε ορισμένα κράτη μέλη, οι οποίες απαγορεύουν την *απομίμηση* γάλακτος

και γαλακτοκομικών προϊόντων (όπως φαίνεται ότι συμβαίνει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, στη Γαλλία και το Λουξεμβούργο). Πράγματι, ανεξάρτητα από το ότι αυτές οι ρυθμίσεις μπορούν να μην τηρηθούν, προφανώς δεν είναι βέβαιο ότι καλύπτουν και περιπτώσεις όπως αυτές που μόλις αναφέρθηκαν. Ομοίως, η αναφορά στο κόστος τέτοιων καταστρατηγήσεων δεν μπορεί να έχει αποφασιστική σημασία. Πράγματι, αν δεν είναι πολύ υψηλό για τη μετατροπή γάλακτος σε σκόνη σε πλήρες γάλα, η περαιτέρω μεταποίηση σε άλλα προϊόντα μπορεί εντούτοις να αποβεί αναμφιβόλως σκόπιμη, σε περίπτωση που η διαφορά της τιμής ανάμεσα στα διάφορα κράτη μέλη, η οποία προκαλείται από τα νομισματικά μέτρα, φθάσει ορισμένο ύψος.

Εκτός αυτού δικαιολογημένος είναι και ο φόβος ότι χωρίς νομισματικά εξισωτικά ποσά θα προκληθούν στην *αγορά πλήρους γάλακτος σε σκόνη* μετατοπίσεις και διαταραχές. Επιπλέον κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου παρετέθησαν — όπως ενθυμείστε — διάφοροι υπολογισμοί, καταρχάς από την προσφεύγουσα (η οποία ήθελε να δείξει ότι ακριβώς τα νομισματικά εξισωτικά ποσά επιφέρουν διαταραχές), στη συνέχεια (με διορθώσεις, όσον αφορά τις γαλλικές τιμές για το πλήρες γάλα σε σκόνη) από την Επιτροπή, καθώς και άλλη μια φορά από την προσφεύγουσα, η οποία χαρακτήρισε τις τιμές της γαλλικής αγοράς που είχε αναφέρει η Επιτροπή ως μερικώς λανθασμένες και κατέκρινε το ότι η Επιτροπή δεν είχε λάβει υπόψη της κατά τους υπολογισμούς της τα έξοδα μεταφοράς και τις προμήθειες των εισαγωγών. Πράγματι, αν για το επίμαχο εν προκειμένω ζήτημα ληφθούν υπόψη οι υπολογισμοί της προσφεύγουσας που αναφέρθηκαν τελευταίοι (οι οποίοι ορθώς δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα αρχικώς αναφερθέντα ιδιαίτερα έξοδα παραγωγής των γάλλων προμηθευτών και αφορούν απλώς τις τιμές που επικρατούν στην αγορά), τότε όντως διαπιστώνεται — εφόσον εξαφανιστούν τα νομισματικά εξισωτικά ποσά — ότι οι τιμές των γάλλων ανταγωνιστών στη γερμανική αγορά ήταν — κατά τα χρονικά σημεία που αναφέρονται στον παρατιθέμενο πίνακα (Ιούνιος 1978, Σεπτέμβριος 1978 και Μάιος 1979) — *σημαντικά χαμηλότερες* από τις τιμές που

3 — Απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1981 στην υπόθεση 95/80, Société havraise Dervieu-Delachais SA και άλλοι κατά Directeur général des douanes et droits indirects, Συλλογή 1981, σ. 317.

5 — Απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1977 στην υπόθεση 29/77, SA Roquette Frères κατά Γαλλικού Δημοσίου, Διεύθυνση Τελωνείων, Slg. 1977, σ. 1835.

6 — Απόφαση της 10ης Μαΐου 1979 στην υπόθεση 12/78, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, Slg. 1979, σ. 1731.

ίσχυαν στην εν λόγω αγορά⁷. Αυτό ασφαλώς δίνει το δικαίωμα να λεχθεί ότι χωρίς τα νομισματικά εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη θα έπρεπε να αναμένονταν διαταραχές της αγοράς.

Από την άλλη πλευρά, αν οι υπολογισμοί τους οποίους έκανε η προσφεύγουσα για τους γάλλους παραγωγούς εμφανίζουν ορισμένα μειονεκτήματα που προκλήθηκαν από τα νομισματικά εξισωτικά ποσά, δεν είναι δυνατό γι' αυτό και μόνο — και αυτό πρέπει επίσης να αναφερθεί — να τεθεί υπό αμφισβήτηση η νομιμότητα της ρύθμισης. Πράγματι ακόμη και αν δεν μπορεί να μη γίνει δεκτό ότι υφίσταται ορισμένη « υπερβολική αντιστάθμιση » των διαφορών των τιμών μέσω των νομισματικών εξισωτικών ποσών, εντούτοις ακόμη και με τους υπολογισμούς της προσφεύγουσας (τα στοιχεία των οποίων πάντως — επειδή αυτό δεν αποτελούσε το αντικείμενο της δίκης — δεν χρειάζονται να εξεταστούν λεπτομερώς ως προς την ορθότητά τους) η αντιστάθμιση αυτή φθάνει το πολύ τα 20 περίπου γερμανικά μάρκα ανά 100 χιλιόγραμμα. Αυτό σημαίνει — με βάση την τιμή του εμπορεύματος στην αγορά — διαφορά μικρότερη από 5 %, πράγμα που επομένως κείται εντός των ορίων που σε άλλες υποθέσεις (όπου επρόκειτο επίσης για τον ορθό υπολογισμό των νομισματικών εξισωτικών ποσών σε περίπλοκες οικονομικές καταστάσεις) χαρακτηρίστηκαν ως ακίνδυνα (σχετικά υπενθυμίζω τις αποφάσεις στις υποθέσεις 39/84⁸ και 46/84⁹, στις οποίες επρόκειτο για περιπτώσεις κατά τις οποίες τα νομισματικά εξισωτικά ποσά για προϊόντα μεταποίησης ήταν κατά 5,9 % ή 4,3 % χαμηλότερα από τα νομισματικά εξισωτικά ποσά που είχαν καθοριστεί για τα προϊόντα βάσεως).

γ) Επομένως, όπως πρότεινε η Επιτροπή, στο πρώτο ερώτημα μπορεί να δοθεί καταφατική απάντηση, δηλαδή ότι βασικά δεν υπάρχει τίποτε το μεμπτό ως προς το ότι το έτος 1978

καθορίστηκαν νομισματικά εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη.

2. Το δεύτερο ερώτημα έχει ως αντικείμενο το γεγονός ότι στα νομισματικά εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη, όπως έχουν καθοριστεί με τον επίμαχο κανονισμό 1036/78, περιλαμβάνονται *τα έξοδα παρασκευής του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη και του βουτύρου, που αποτελούν προϊόντα για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως*, επειδή κατά τον υπολογισμό των νομισματικών εξισωτικών ποσών ελήφθησαν υπόψη οι τιμές παρεμβάσεως των αναφερθέντων προϊόντων — ανάλογα με τα ποσοστά των συστατικών μερών τους (κατά το επίδικο χρονικό διάστημα ελήφθησαν εν πάση περιπτώσει υπόψη — όπως αναφέρθηκε ήδη στην αρχή — σε περιορισμένη μόνο έκταση).

Όπως είναι γνωστό, αυτό η προσφεύγουσα το θεωρεί απαράδεκτο. Βασικά θεωρεί ότι νομισματικά εξισωτικά ποσά μπορούν να καθορίζονται μόνο για γεωργικά προϊόντα βάσεως και όχι για προϊόντα μεταποίησης. Επισημαίνει ότι στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 974/71 τονίζεται ότι τα εξισωτικά ποσά δεν επιτρέπεται να είναι μεγαλύτερα από τα ποσά που είναι απολύτως απαραίτητα για την αντιστάθμιση της επιπτώσεως των νομισματικών μέτρων επί των τιμών των προϊόντων *βάσεως* και συνάγει απ' αυτό ότι, αν παρ' όλα αυτά πρόκειται για προϊόντα μεταποίησης, είναι δυνατό να λαμβάνεται υπόψη μόνο εκείνη η επίπτωση επί των τιμών τους, η οποία επέρχεται κατά την εφαρμογή των εξισωτικών ποσών επί των προϊόντων βάσεως (χωρίς τα έξοδα παραγωγής).

Προς αυτή την άποψη προσάρμοσε η Επιτροπή την επίδικη ρύθμιση το 1984, εξαφάνισε δηλαδή πλήρως τα έξοδα μεταποίησης από τους υπολογισμούς της, επειδή την εποχή εκείνη είχε καταλήξει στην άποψη ότι η διαφορά μεταξύ των αντιπροσωπευτικών τιμών συναλλάγματος και των τιμών συναλλάγματος που επικρατούν στην αγορά έχει σημασία μόνο ως προς τα γεωργικά προϊόντα βάσεως και ότι τα έξοδα μεταποίησης υπόκεινται στις συνήθεις νομισματικές διακυμάνσεις. Όμως αρχικά πίστευε ότι μπορούσε και ότι έπρεπε να ενεργήσει διαφορετικά και εξακο-

7 — Βλέπε παράρτημα.

8 — Απόφαση της 3ης Ιουλίου 1985 στην υπόθεση 39/84, Maizena GmbH και άλλοι κατά HZA Hamburg-Jonas, Συλλογή 1985, σ. 2115.

9 — Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985 στην υπόθεση 46/84, Firma Nordgetreide GmbH & Co. KG κατά HZA Hamburg-Jonas, Συλλογή 1985, σ. 3127.

λουθεί να θεωρεί ορθό όπως και πριν το ότι εγκατέλειψε προοδευτικά τη θέση αυτή μόνο αφού απέκτησε την αναγκαία πείρα παρατηρώντας προσεκτικά την αγορά και το ότι βαθμιαία απέκλεισε το στοιχείο των εξόδων μεταποίησης — όπως αναφέρθηκε κατά την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών.

Ως προς το σημείο αυτό της διαφοράς πρέπει ακόμη να παρατηρηθούν τα εξής.

α) Ευθύς εξαρχής πρέπει να υπενθυμιστούν δύο σημεία που έχουν αποκρυσταλλωθεί στη νομολογία.

Έτσι, αφενός, έχει σημασία ότι η Επιτροπή διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό της «επίπτωσης» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 974/71 (όπως, για παράδειγμα, τονίστηκε στην υπόθεση 4/79¹⁰). Ενόψει αυτού, το Δικαστήριο θεώρησε νόμιμο το ότι στις περιπτώσεις για τις οποίες επρόκειτο στις υποθέσεις 39/84 και 46/84 δεν υπήρχε από μαθηματική άποψη ακριβής αντιστάθμιση μεταξύ της επιβάρυνσης ενός προϊόντος βάσεως και της επιβάρυνσης των παράγωγων προϊόντων του. Αφετέρου, από το γεγονός και μόνο ότι η Επιτροπή ανέκλεισε βαθμιαία από τον υπολογισμό των νομισματικών εξισωτικών ποσών για το πλήρες γάλα σε σκόνη τα έξοδα μεταποίησης που προκύπτουν κατά την παρασκευή προϊόντων για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως δεν μπορεί ασφαλώς να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το γεγονός ότι αρχικά είχαν ληφθεί υπόψη αυτά τα στοιχεία ήταν παράνομο. Σχετικά μπορεί να υπομνησθεί η απόφαση στις υποθέσεις 71 και 72/84¹¹, στην οποία αναφέρεται ότι το γεγονός ότι εισήχθη νέος τρόπος υπολογισμού για τα νομισματικά εξισωτικά ποσά ότι τα ποσά αργότερα μειώθηκαν δεν δίνει το δικαίωμα να

αμφισβητηθούν προγενέστερες αποφάσεις (σκέψη 38).

β) Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο βασικό ερώτημα που υποβλήθηκε, ασφαλώς έχει σημασία το σύστημα που προκύπτει από το άρθρο 2 του κανονισμού 974/71 και μάλιστα σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σύμφωνα με την οργάνωση αγοράς στον τομέα του γάλακτος δεν προβλέπονται παρεμβάσεις ως προς το προϊόν βάσεως, αλλά η επίτευξη των στόχων του άρθρου 39 της Συνθήκης ΕΟΚ επιδιώκεται μέσω μέτρων παρεμβάσεως για τα προϊόντα μεταποίησης. Το αναφερθέν άρθρο 2 καθιστά σαφές ότι για τον καθορισμό των εξισωτικών ποσών το κρίσιμο στοιχείο είναι οι *τιμές παρεμβάσεως*. Εφόσον όμως, σύμφωνα με την οργάνωση αγοράς στον τομέα του γάλακτος, οι τιμές των προϊόντων μεταποίησης, δηλαδή του βουτύρου και του αποκορυφωμένου γάλακτος σε σκόνη, αποτελούν το επίκεντρο και εφόσον βασικών δικαιολογείται να ληφθούν υπόψη κατά τον υπολογισμό των νομισματικών εξισωτικών ποσών για άλλα προϊόντα που υπάγονται στην εν λόγω οργάνωση αγοράς, αναμφίβολα δεν μπορεί να είναι καθόλου αξιόμιμτο το ότι τα έξοδα μεταποίησης που περιλαμβάνονται στις τιμές των προϊόντων για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως έχουν επιπτώσεις στο πλαίσιο της νομισματικής εξίσωσης. Εφόσον η Επιτροπή ακολούθησε αυτή την τακτική κατά τη θέσπιση των νομισματικών εξισωτικών ποσών για το πλήρες γάλα σε σκόνη παγίως, αυτό σημαίνει ότι ασφαλώς παρέμεινε εντός των ορίων της διακριτικής ευχέρειας που είναι προφανές ότι της παραχωρεί η εν λόγω ρύθμιση, ενώ δύσκολα μπορεί να συναχθεί κάποια αντίθετη ένδειξη από την αναφερθείσα αιτιολογική σκέψη, δεδομένου ότι αφορά μόνο τη *συνήθη περίπτωση*, κατά την οποία στον πυρήνα μιας οργάνωσης αγοράς βρίσκονται τα προϊόντα βάσεως, για τα οποία προβλέπονται μέτρα παρεμβάσεως. Επιπλέον, πρέπει να γίνει δεκτό ότι την εποχή εκείνη μπορούσε να φανεί δικαιολογημένος ο φόβος ότι θα ανέκυπταν διαταραχές μεταξύ των διαφόρων προϊόντων και μετατοπίσεις του εμπορίου γαλακτοκομικών προϊόντων, σε περίπτωση που τα έξοδα μεταποίησης λαμβάνονταν υπόψη μόνο για τα προϊόντα για τα οποία προβλέπονταν μέτρα παρεμβάσεως

10 — Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1980 στην υπόθεση 4/79, Société Coopérative „Providence Agricole de la Champagne” κατά Office National Interprofessionnel des Céréales (ONIC), Slg. 1980, σ. 2823).

11 — Απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 1985 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 71 και 72/84, R. Surcouf και J. Vidou, κατά ΕΟΚ, Συλλογή 1985, σ. 2925.

και όχι για τα προϊόντα τα οποία — όπως το πλήρες γάλα σε σκόνη — βρίσκονταν σε παρόμοιο στάδιο μεταποίησης. Μόνο μετά από μακρύ χρονικό διάστημα, αφού η προσεκτική και συνεχής παρατήρηση της αγοράς έδειξε ότι επρόκειτο για αβάσιμο φόβο, υπήρχε λόγος για διόρθωση (κατά την οποία εξάλλου — παρόλο που με την πρώτη φορά αποκλείστηκε από τον υπολογισμό το 50 % των εξόδων μεταποίησης — δεν πραγματοποιήθηκε ασφαλώς καμιά σημαντική μείωση σε απόλυτους αριθμούς).

γ) Επομένως, τάσσομαι υπέρ του να δοθεί καταφατική απάντηση και στο δεύτερο ερώτημα. Κατόπιν αυτού πρέπει να γίνει τελικά δεκτό ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος να τεθεί υπό αμφισβήτηση το κύρος του κανονισμού 1036/78. Με αυτό τον τρόπο εκλείπει εξάλλου και η ανάγκη να εξετασθεί και το περαιτέρω ερώτημα που έθεσε η προσφεύγουσα, ποιες δηλαδή συνέπειες θα συνεπαγόταν η αναγνώριση της ακυρότητας, και συγκεκριμένα αν και ενδεχομένως πώς θα έπρεπε να εφαρμοστεί το άρθρο 174, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ.

Γ — Κατόπιν όλων αυτών προτείνω στο ερώτημα που υπέβαλε το Bundesfinanzhof να δοθεί η απάντηση ότι κατά τη διαδικασία δεν προέκυψαν στοιχεία που να μπορούν να επηρεάσουν το κύρος του κανονισμού 1036/78 για το λόγο ότι στο παράρτημά του I καθορίζονται νομισματικά εξισωτικά ποσά για το πλήρες γάλα σε σκόνη της διάκρισης 04.02 A II β) 2.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Θέσεις	Ιούνιος 1978		5. 9. 1978		16. 5. 1979	
	Επιτροπή	Προσφεύγουσα	Επιτροπή	Προσφεύγουσα	Επιτροπή	Προσφεύγουσα
1. Τιμή αγοράς για 100 χγρ. πλήρους γάλακτος σε σκόνη στη Γαλλία	818,33 FF	925,00 FF	939,33 FF	939,33 FF	976,77 FF	976,77 FF
2. ΝΕΠ στη Γαλλία (+)	85,42 FF	85,42 FF	66,19 FF	66,19 FF	46,64 FF	46,64 FF
	903,75 FF	1 010,42 FF	1 005,52 FF	1 023,41 FF	1 023,41 FF	1 023,41 FF
3. Μετατροπή σε DM δάσει της τιμές συναλλάγματος	410,16 DM	463,07 DM	466,02 DM	466,02 DM	443,13 DM	443,13 DM
4. ΝΕΠ στη Γερμανία (+)	32,90 DM	32,90 DM	32,90 DM	32,90 DM	49,48 DM	49,48 DM
5. Έξοδα για πρόσθετο ναύλο και προμήθεια εισαγωγέα (+)	—	15,00 DM	—	15,00 DM	—	15,00 DM
Σύνολο	443,06 DM	510,97 DM	498,92 DM	513,92 DM	492,61 DM	507,61 DM
6. Τιμή αγοράς ΝΕΠ στη Γερμανία	490,00 DM	490,00 DM	490,00 DM	490,00 DM	490,75 DM	480,00 DM
7. Απόκλιση σε δάρος (-)/σε όφελος (+) του γαλλικού προϊόντος	+ 46,94 DM	— 20,97 DM	— 8,92 DM	— 23,92 DM	— 1,86 DM	— 27,61 DM

Κατατέθηκε από την προσφεύγουσα κατά την προφορική διαδικασία